

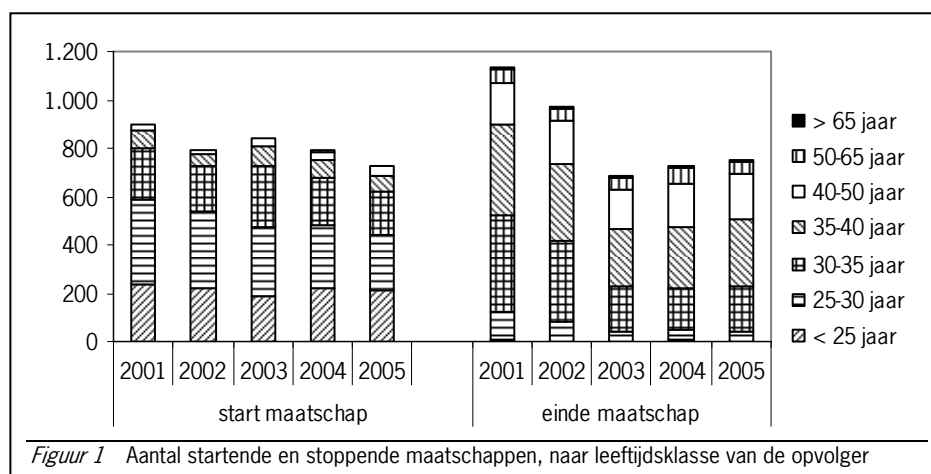
ONTWIKKELINGEN IN MAATSCHAPPEN

Karel van Bommel en Martien Voskuilen

In ruim twee derde van de gevallen vindt de overdracht van een agrarisch bedrijf aan de volgende generatie plaats via een maatschap. Een overname in één keer is financieel meestal niet mogelijk. Bovendien geeft de maatschap de opvolger de mogelijkheid 'in het bedrijf te groeien'. Minder dan 20% van de bedrijven wordt niet via een maatschap maar in één keer overgenomen, meestal door een familielid, en in 10% van de gevallen worden twee of meer bedrijven samengevoegd. Dit zijn enkele resultaten uit het onderzoek naar de 'dynamiek in bedrijven', waarin een schatting is gemaakt van het aantal starters, bedrijfsovernames en beëindigingen in de land en tuinbouw. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de Landbouwtelling en het mutatieregister van Dienst Regelingen. De bedrijfsovername via een maatschap is een geleidelijk proces, dat begint bij de toetreding tot de maatschap van de toekomstige opvolger (start maatschap) en eindigt bij de terugtrekking van de oudere generatie (afronden ofwel einde maatschap). In het artikel gaan we in op het aantal gestarte en beëindigde maatschappen ingedeeld naar de leeftijd van de opvolger, de bedrijfsomvang en het type bedrijf.

Leeftijd van de opvolger

De zoon of dochter treedt meestal voor zijn of haar 35e verjaardag toe tot het bedrijf van de ouders. Het aantal starters dat voor hen 25e verjaardag in een maatschap stapt, is tussen 2001 en 2005 ongeveer constant gebleven, terwijl het aantal starters in de overige leeftijdscategorieën is gedaald (figuur 1). Vooral in de leeftijdscategorie 25-30 jaar is de daling groot. De opvolger maakt al eerder de keuze, wellicht om te anticiperen op de lange(re) maatschapperiode. In 2001 en 2002 werden er rond de 1.000 maatschappen afgerond. Daarna viel het aantal terug tot 700-750 per jaar. Vooral het afronden van de maatschap tot een leeftijd van 35 jaar is sterk gedaald, terwijl na 2003 een toename optrad in de groep van 35 tot 40 jaar. Dit wijst erop dat de maatschapperiode toeneemt. Een constant aantal van rond de 250 maatschappen per jaar wordt pas afgerond als de opvolger boven de 40 is.

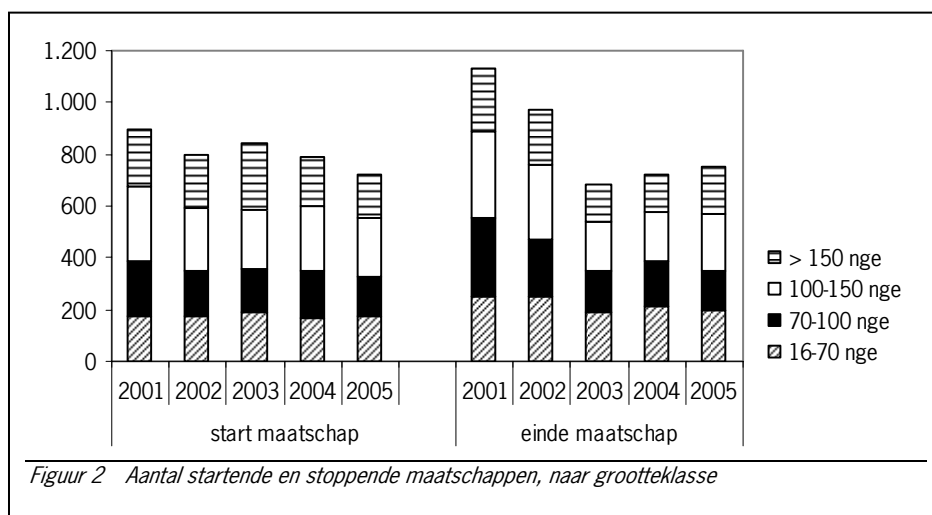

Figuur 1 Aantal startende en stoppende maatschappen, naar leeftijdsklasse van de opvolger

Bedrijfsomvang

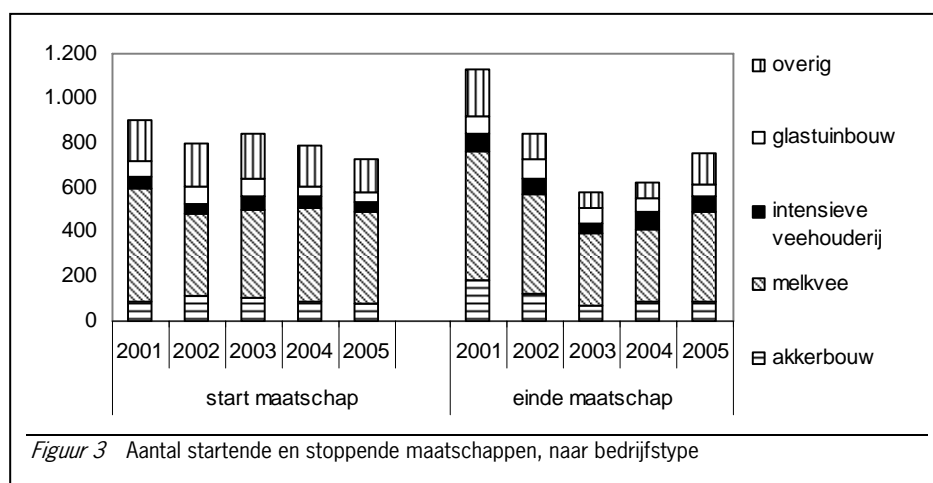
Het aantal opgestarte maatschappen met een bedrijfsomvang tot 100 nge is tussen 2001-2005 ongeveer gelijk gebleven, maar boven deze omvang is het jaarlijkse aantal starts met ongeveer een derde gedaald. Dit kan betekenen dat in de toekomst minder grotere bedrijven, om er een hoofdberoep mee uit te oefenen, worden overgenomen.

Veel van de bedrijven tot 70 nge worden als parttime bedrijf of hobbybedrijf geëxploiteerd. Het aantal bedrijfsovernames door het afronden van een maatschap is vooral onder de bedrijven met een omvang van 70-100 nge en 100-150 nge sterk afgenomen (figuur 2). De bedrijven tussen de 70 en 100 nge zijn te klein voor een volwaardig bedrijf, en mogelijk zijn de bedrijven tot 150 nge ook niet altijd groot genoeg meer voor een potentiële opvolger. Net als het starten is het afronden van een maatschap onder de bedrijven tot 70 nge redelijk constant gebleven. Maar er worden nog altijd relatief minder bedrijven tot 70 nge via een maatschap overgenomen. Jaarlijks is dat minder dan 1%, terwijl dit op grotere bedrijven de laatste jaren op ongeveer 1,5% ligt, tegen 2% in 2001. Hierbij moet er overigens mee rekening worden gehouden dat veel bedrijven juist in de maatschappperiode in omvang groeien.

Bedrijfstypes

Ruim de helft van de opgestarte maatschappen zijn melkveebedrijven (figuur 3), terwijl slechts ongeveer een kwart van het totale aantal bedrijven een melkveebedrijf is. De start van een maatschap is dus vooral bij het melkveebedrijf het middel ter voorbereiding op de bedrijfsoverdracht. Daarnaast is het opvolgingspercentage in de melkveehouderij hoger dan in andere sectoren. Hierbij moet er overigens rekening mee worden gehouden dat melkveehouders zonder opvolger al vaak op vrij jonge leeftijd de melkkoeien hebben weg gedaan en dan met een ander type bedrijf doorgaan. In 2002 is het aantal starts via een maatschap in de melkveehouderij gedaald, mogelijk onder invloed van de MKZ in het jaar ervoor of de onzekerheid over GLB-besluiten, maar daarna is het aantal vrij constant. In de akkerbouw is het aantal starts via een maatschap in de periode 2001-2005 weinig veranderd. De ontwikkeling van het aantal overnames door het afronden van een maatschap loopt nogal uiteen voor de verschillende sectoren. In de melkveehouderij trad een dip op in 2003 en 2004, maar in 2005 steeg het aantal overnames weer. In de overige graasdierhouderij, akkerbouw, en glastuinbouw is het aantal afrondingen van de maatschap ongeveer gehalveerd; in de intensieve veehouderij en overige tuinbouw is het aantal ongeveer constant gebleven, maar bij de overige tuinbouw zat er wel een piek in 2002. In de melkveehouderij wordt jaarlijks ongeveer 2% van de bedrijven via een maatschap overgenomen, tegen ongeveer 1% in de glastuinbouw, intensieve veehouderij en akkerbouw.

Figuur 3 Aantal startende en stoppende maatschappen, naar bedrijfstype

Conclusies

Het aantal opgestarte maatschappen is in vijf jaar tijd met 20% gedaald, dit is iets meer dan het aantal bedrijven. De daling doet zich vooral voor bij de bedrijven groter dan 100 nge en bij een leeftijd van de opvolger van 25-30 jaar. Waarschijnlijk besluit de opvolger relatief eerder tot de maatschap toe te treden, omdat het aantal starts tot een leeftijd van 25 jaar constant blijft. Misschien is dit anticiperend op de langere maatschapsperiode. De overname van bedrijven vindt hoofdzakelijk plaats via het afronden van een maatschap. In de periode 2001-2003 is dit aantal sterk gedaald, maar na 2003 stijgt het aantal weer licht. De daling is vooral toe te schrijven aan bedrijven met een omvang tussen 70-150 nge en melkveebedrijven. De leeftijd van de opvolger bij het afronden van de maatschap schuift steeds meer op naar een leeftijd van 35-40 jaar. Het aantal afgeronde maatschappen ligt hoger dan het aantal gestarte maatschappen, in lijn met de afname van het aantal agrarische bedrijven in Nederland. Het aantal afgeronde maatschappen in de toekomst zal gaan dalen, want niet iedere gestarte maatschap leidt tot een overname.

Meer informatie:

Rapport 2.07.13 *Dynamiek in bedrijven*